

Medijalizacija rizika – primjer televizijskog izvještavanja o pandemiji gripe

Ivan Balabanić*

Vanesa Benković**

SAŽETAK

U radu se polazi od pretpostavke da su masovni mediji čimbenik koji utječe na kulturu i društvo, ali da su ujedno i proizvod iste te kulture i društva. U tom smislu, a putem analize sadržaja televizijskog izvještavanja o pandemiji svinjske gripe analizira se medijska prezentacija zdravstvenog rizika te se propituje utjecaj kulturnog i društvenog konteksta na medijsko izvještavanje o riziku, ali i povratni utjecaj takvog izvještavanja na kulturu i društvo. Obrasci medijskog izvještavanja razmatraju se kroz teoriju medijalizacije koja pretpostavlja da se logika koju su pri izvještavanju imali masovni mediji proširila na sve društvene strukture, ali i da su same institucije svoje djelovanje uvelike prilagodile logici izvještavanja masovnih medija. U radu se propituje vrijedi li spomenuta medijska logika, koja u sebi uvelike sadržava i elemente senzacionalizma, i u situacijama kad mediji izvještavaju o rizičnim situacijama. Rezultati analize potvrdili su da mediji i pri izvještavanju o rizičnim situacijama slijede istu logiku izvještavanja kao i pri informiranju javnosti o drugim, manje opasnim, fenomenima. Naša analiza ne može dati odgovor u kojoj mjeri mediji sudjeluju u konstrukciji pojedinog rizika i šire kulturu koja je u sve većoj mjeri definirana rizikom i nesigurnošću, ali rezultati analize potvrdili su da medijski sadržaj uvelike odražava vrijednosne obrasce i društvene strukture koje je Beck svrstao pod pojam »društvo rizika«.

* Ivan Balabanić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska, Ivan.Balabanic@pilar.hr

** Vanesa Benković, Hrvatsko društvo za farmakoekonomiku i ekonomiku zdravstva, Zagreb, Hrvatska, vanesa.benkovic@farmakoekonomika.hr

Ključne riječi: rizik, medijalizacija, svinjska gripa, analiza sadržaja, društvo rizika

Uvod

Ako kažemo nekome da pokuša zamisliti kako bi izgledalo njegovo mjesto ili grad kada bi ga pogodio snažan potres, ta bi osoba vjerojatno to mogla prilično uvjerljivo opisati. Isto bi se dogodilo kada bismo joj rekli da pokuša zamisliti udar velikog meteora u Zemlju, nuklearni rat, snažnu erupciju vulkana ili pojavu opasne zarazne bolesti koja nemilosrdno usmrćuje ljude diljem svijeta. Vjerojatno ta osoba nikada nije doživjela ni snažan potres, ni erupciju vulkana, niti je bila ugrožena od epidemije smrtonosne bolesti, a sigurno nije doživjela ni udar velikog meteora koji bi mogao ugroziti život na planetu. Očito je da pojedinci vrlo često nemaju nikakva osobnog iskustva glede katastrofa i kriznih stanja, ali da uglavnom imaju vrlo jasne predodžbe o mogućim potencijalnim scenarijima takvih događaja. Očito je da su ljudi oduvijek bili sposobni zamišljati različite situacije opasne za njihov život, neovisno o tome jesu li se u životu s njima osobno susreli. Priče o raznoraznim poznatim i nepoznatim opasnostima, nerijetko vjerojatno i kao više ili manje jasna sjećanja na kolektivno doživljene tragedije, prenosile su se u prijašnja vremena usmeno, s koljena na koljeno, a nakon izuma tiskarskog stroja, i knjigama te drugim tiskovinama koje su postale dostupne većem broju pojedinaca. Razvojem vizualnih medija fotografije, filma i televizije pojedinci su mogli doslovce i vidjeti takve događaje pa je i njihovo zamišljanje postalo još jednostavnije. Početkom 20. stoljeća mediji su se počeli ubrzano konzumirati u općoj populaciji, a 1920. godine prvi je put upotrijebljen pojam *masovni mediji* (Briggs i Burke, 2010). U početku se na medije gledalo jedino kao na posrednike između različitih društvenih institucija (npr. političkih stranaka, religijskih organizacija, države i sl.) i javnosti. Zbog toga se i uvriježilo mišljenje da mediji nemaju zasebnu logiku koja bi bila različita od logike društvenih institucija koje preko medija odašilju poruke javnosti. Daljnjim napretkom tehnologije došlo je do još većeg porasta proizvodnje medijskog sadržaja što je neizbježno tražilo kompleksniji organizacijski ustroj medijskog sustava, a nastavno na njega i tipizirane obrasce interakcije i djelovanja. Drugim riječima, medijske su se organizacije u sve većoj mjeri institucionalizirale, a s vremenom su potpuno postale zasebne institucije s vlastitom logikom djelovanja i interesa (Strömbäck, 2008).

Bez obzira na to gleda li se na medije samo kao na posrednike između raznih institucija i javnosti ili kao na samostalne institucije, nepobitno je da medijske organizacije danas imaju svojevrsni monopol na proces masovnog informiranja javnosti. Takva uloga medija u društvu potaknula je neke autore, poput Sonije Livingstone

(2009) i Michaela Schillmeiera (2008) na zaključak da je danas sve medijski posredovano, to jest da su sve informacije s kojima je javnost upoznata zapravo medijski proizvodi. Taj je fenomen postao toliko očit da se čak i poznati njemački sociolog Niklas Luhmann u svojoj knjizi *Reality of Mass Media* ne ustručava reći: „Sve što znamo o našem društvu, ili pak o svijetu u kojemu živimo, znamo preko masovnih medija“ (2000:1, prema Rhomberg, 2010:48).

Treba istaknuti da se spomenuta uloga masovnih medija u današnjem društvu ne zadržava samo na izboru informacija koje će se prenijeti javnosti nego da mediji osim izbora informacija obavljaju i njihovu prilagodbu vlastitoj logici medijskog izvještavanja.

Zbog toga se medijski prezentiranu sliku društva i svijeta ne smije shvaćati kao ogledalo ili promišljanje društvenih događaja i pojava, nego prije kao medijsku konstrukciju svijeta koja je određena logikom medijskog izbora i prezentacije informacija (Rhomberg, 2010:49).

Monopol medija u procesu informiranja pojedinaca neizbježno medijskim organizacijama daje posebno važnu ulogu u društvenoj interakciji pa onda i u *socijalnoj konstrukciji stvarnosti* (Berger i Luckmann, 1992), ali i u konstrukciji pojedinih društvenih fenomena – recimo, u *socijalnoj konstrukciji rizika* (Beck, 2001). Već i ova tvrdnja da su *rizici socijalni konstrukti* (Čaldarović, 1996, Beck, 2001:81) upućuje na to kako pojam *rizika* u sociološkoj misli ima uvelike drugačije značenje od onoga kada isti pojam upotrijebimo u svakodnevnom govoru. Stoga je nužno da detaljnije definiramo sociološko shvaćanje pojma rizik.

Konceptualno shvaćanje pojma rizika

Možda zvuči neobično, ali unatoč činjenici da su ljudi oduvijek bili izloženi stalnim prijetnjama iz prirodne i društvene okoline, pojam rizika, odnosno ono što danas shvaćamo pod njim, uglavnom je novijeg datuma. U srednjem vijeku, osim u nekim rubnim okolnostima, uopće nije postojao koncept rizika (Giddens, 2005: 42). I to nije osobina samo europske i njoj srodnih kultura, nego je identična situacija bila u svim kulturama tadašnjeg svijeta. Koncept rizika, kakav danas poznajemo, u ta vremena jednostavno nije postojao. Prema Giddensu, ideja o riziku uhvatila je korijenu u 16. i 17. Stoljeću, i to ponajprije u krugovima zapadnjačkih istraživača koji su se otiskivali u otkrivanje novih teritorija (uglavnom prekooceanskih). Sve prijašnje kulture, uključujući i velike svjetske civilizacije staroga vijeka, živjele su u znatno većoj mjeri „u prošlosti“ ili bolje rečeno u skladu s dugogodišnjim tradicijama nego što je to slučaj sa suvremenim društvima. Drugim riječima, činjenica je da su poznate nam civilizacije prošlosti događaje uglavnom gledale kao cikličko

ponavljanje. Ljudi su iz iskustva znali da može biti vrlo neugodnih pojava, ali kako je zapravo sve predodređeno raznim „višim silama“, oni su na mjestima gdje mi danas upotrebljavamo pojam rizika (odnosno procjenjujemo i izračunavamo rizik) vidjeli na djelu tajanstvene sile, poput volje bogova, sudbine, sreće i slično. Općenito, budućnost se nije mogla „stvarati“ niti se na nju moglo znatnije utjecati. U svijetu Zapada takvo statično gledanje na događaje prešlo je iz antike u srednji vijek. Tek od sredine 17. stoljeća i, s prosvjetiteljstvom, od 18. st. nadalje nailazimo na pojam napretka, kao mogućnosti neprekidnog poboljšavanja čovjeka i ljudskog društva. Logično je da tek društva koja su usmjerena prema budućnosti (moderna industrijska društva, a poglavito kapitalistička društva u kojima se kontinuirano računaju budući rast i profit) zahtijevaju preciznije izračune svih mogućih posljedica određene opasnosti ili hazarda te, prema izračunima, i aktivno ljudsko djelovanje kako bi se eventualne neželjene i štetne posljedice izbjegle ili barem svele na prihvatljivu razinu. Uočavamo da pojam rizika nikako nije istoznačan pojmu hazarda. Glavna je definicijska odrednica hazarda da se njime definira neka opasnost koja još nije jasno „izmjerena“, odnosno kvantificirana. Za razliku od hazarda, kod rizika je situacija jasno definirana, te je rizik uglavnom precizno izmjeren i kvantificiran. Ili kako to precizira Susan Cutter (prema Čaldarović, 1995: 25) kada kaže da je hazard opasnost za ljude i stvari koje ljudi cijene, a da je rizik mjera stupnja opasnosti pojedinog hazarda.

Iz navedenog slijedi da se svaki hazard kao nedovoljno definirana opasnost za ljude i stvari uspostavlja u ovisnosti o trenutačnim spoznajama, shvaćanjima, vrijednosnim sustavima te da u određenom društvenom kontekstu ili situaciji svaki hazard može prijeći u rizik. Hoće li društvo određeni hazard početi smatrati rizikom, ovisi o trenutačnim spoznajama, shvaćanjima, vrijednosnim sustavima, odnosima moći i drugim socijalnim fenomenima. U ovoj točki leži bit shvaćanja rizika kao društvenog konstrukta, a ne kao objektivne datosti. Može se reći da za prosječnog građanina i nije toliko važna objektivna strana neke rizične situacije, nego ona dimenzija koju neka društvena sredina percipira (Čaldarović, 2005), koju na određeni način definira i prema kojoj onda oblikuje svoje ponašanje.

Kako smo rekli u uvodu, ljudi se danas o događajima i pojavama oko sebe uglavnom informiraju posredstvom masovnih medija. Stoga je samorazumljivo da mediji i u konstrukciji nekog rizika imaju važnu ulogu. Stoga je od vrlo velike važnosti medijska uloga u definiciji rizičnosti određene pojave pa onda i u odnosu pojedinaca prema njoj. To više što su moderni globalni rizici (npr. nuklearna opasnost, nepoznati virusi, svjetske financijske krize, problem ozonskih rupa itd.) uglavnom nejasni široj javnosti i potrebna su im objašnjenja i informacije o njima, a njih šira javnost dobiva uglavnom samo preko medija (Beck, 2001).

Jasno je da utjecaj medija na definiciju određenog fenomena nije vezan samo uz problematiku rizika. Kako su to specificirali Sonia Livingstone (2009) i Michael Schillmeier (2008), danas je sve medijski posredovano pa je razumljivo da su mediji svoj utjecaj proširili na sve institucije modernog društva. Društvo i kulturu u sve većoj mjeri definiraju logika i način funkcioniranja medijskih organizacija te informacije koje se medijski šire kroz javni prostor. Imajući pritom na umu da se na taj proces ne može gledati kao na jednostrani utjecaj medija na društvo. Mediji su sastavni dio društvenog i kulturnog života i kao takvi su i sami pod utjecajem okruženja u kojemu djeluju. Stoga su medijski sadržaji svojevrstna kombinacija logike rada medijskih organizacija i utjecaja društvenog i kulturnog okruženja u kojemu mediji djeluju i koje određuje spoznajne okvire medijskih djelatnika.

Upravo ta se problematika aktualizirala kroz *teoriju medijatzicazije društva* koju ćemo ukratko opisati u idućem odsječku.

Teorija medijatzicazije

Spomenuli smo kako je dosadašnja sociološka praksa analizirala medije kao zasebne organizacije „odvojene“ od društva i kulture, čija je uloga bila ponajprije u tome da posreduju u slanju informacija između pojedinih društvenih institucija i/ili neke institucije i javnosti (Hjavarud, 2008: 106). *Teorija medijatzicazije*, koja u sklopu medijskih studija u posljednje vrijeme postaje sve utjecajnije – u prvome redu u Njemačkoj i skandinavskim zemljama, u potpunosti preokreće pogled na ulogu medija u društvu i kulturi. Mediji više nisu samo posrednici prenošenja informacija između raznih institucija i javnosti (npr. politike, religije, obrazovanja itd.), nego su postali zasebna institucija, vođena vlastitom logikom djelovanja i interesa. Štoviše, njihov je utjecaj u modernom društvu postao toliko snažan da su se druge društvene i kulturne institucije počele sve više prilagođavati logici funkcioniranja medijskih organizacija. Nadovezujući se na Hjavaruda (2008), Bilić zaključuje (2011: 824) da su mediji integrirani u djelovanje drugih institucija, a društvena se interakcija unutar institucija, između institucija i društva u cjelini, događa pomoću medija. Preciznije rečeno, mediji utječu na obrasce djelovanja svih drugih društvenih institucija, i to tako da, s jedne strane, institucije djeluju u stvarnosti koja je uvelike konstruirana kroz medijsko informiranje; i s druge strane, ako neki društveni akter želi javnosti prenijeti određene informacije, on to može realizirati jedino preko medija – a da bi to postigao, potrebno je da logiku svojeg djelovanja prilagodi logici medijskog izvještavanja. Teoretičari medijatzicazije Winfried Schulz (2004), Stig Hjarvard (2008), Andreas Hepp (2012) i drugi definiraju novi teorijski okvir u kojemu mediji

dobivaju jednu od glavnih uloga u svakodnevnom funkcioniranju i transformaciji suvremenog društva (Couldry, 2008:376). Ipak, teoriju medijalizacije nikako ne treba shvati kao svojevrsni medijski kolonijalizam ostalih društvenih struktura. Odbacivanje takvih krajnosti jasno definira i Andreas Hepp u tekstu o teoriji medijalizacije objavljenom na internetskim stranicama Sveučilišta u Kopenhagenu. Hepp ističe (www.mediatization.ku.dk, preuzeto: 21.1.2014.) kako teorija medijalizacije, nasuprot prijašnjim istraživačkim paradigmatima (npr. studija medijskog učinka, *effect studies*, teorija zadovoljavanja potreba, *uses and gratification studies*, i drugih), razmatra medije kroz proizvodni suodnos sa širim društvenim i kulturnim okruženjem. Drugim riječima, mediji nisu nekakva institucija koja djeluje izvan kulture i koja čini tek vanjski pritisak na kulturu i društvo. Medijalizaciju, dakle, treba sagledavati kao dvostrani proces u kojemu mediji postoje kao zasebna institucija koja ima kontrolu nad vitalnim resursima za društvo – informacijama, a istodobno su integrirani u svakodnevnicu (*life-world*) drugih institucija, kulture i društva.

Zbog te dvostrane prirode medijalizacijskog procesa, na medijski sadržaj može se gledati kao na čimbenik koji utječe na kulturu i društvo, ali i kao na proizvod te iste kulture i društva.

U skladu s tim, u nastavku teksta u svjetlu rezultata analize sadržaja televizijskog izvještavanja o pandemiji virusa gripe u Hrvatskoj, raspraviti ćemo o načinima kako mediji prezentiraju rizične situacije, pokušati utvrditi u kojoj je mjeri medijsko izvještavanje o riziku podložno logici medijskog izvještavanja, koje često više teži javnoj zamijećenosti, a manje društvenoj dobrobiti, te vidjeti u kojoj je mjeri izvještavanje o riziku u tome konkretnom slučaju poprimilo kolorit šireg društvenog konteksta u kojemu su fenomeni rizika i nesigurnosti inače jedan od temelja i glavna pokretačka snaga suvremenog društva (Giddens, 2005: 41; Beck, 2001: 73).

Ciljevi istraživanja

Vodeći računa o tome da na medije gledamo kao na čimbenik koji utječe na kulturu i društvo, ali i kao na proizvod te iste kulture i društva, glavni su ciljevi ovoga rada:

- 1) Utvrditi obrasce koje medijsku prezentaciju rizika mogu povezati s društvenim i kulturnim okruženjem;
- 2) Utvrditi u kojoj su mjeri mediji pri izvještavanju o rizičnim situacijama vođeni medijskom logikom izbora i prezentacije informacija.

Kriterije društvenog i kulturnog utjecaja na konstrukciju i medijsku prezentaciju rizičnosti određene pojave definirali smo ponajprije kroz radove Urlicha Becka u kojima on vrlo jasno definira obrasce suodnosa modernoga društva i rizika.

Kriterij medijske logike izbora vijesti definirali smo kroz teoriju o vrijednosti vijesti (*news values*) čije su odrednice još prije 50 godina definirali Galtung i Ruge (1965), ali koje se još i danas pokazuju kao središnje determinante pri medijskom izboru i prezentaciji određenih informacija (Rhombert, 2010: 60).

Metoda

Istraživanje je provedeno analizom sadržaja. Analizom smo obuhvatili sve središnje informativne emisije televizijskih kuća s nacionalnom koncesijom, emitirane u razdoblju od 1. studenog 2009. do 1. ožujka 2010. (središnje vijesti emitirane u 19 sati na Novoj TV i RTL-u, odnosno u 19.30 sati na HRT-u). Premda se slučajevi gripe pojavljuju tijekom cijele kalendarske godine, neslužbeno sezona gripe traje u navedenom razdoblju pa smo u sadržaj za analizu uvrstili emisije emitirane u tom razdoblju.

Jedinica analize bio je jedan televizijski prilog u kojem se govorilo o bilo kojoj vrsti gripe – bilo da se gripa spominjala kao glavna sadržajna odrednica priloga, bilo da je spomenuta samo povremeno i usput. Pod *prilogom* smo podrazumijevali samostalnu sadržajnu cjelinu koja je obuhvaćala voditeljevu najavu priloga, video-materijal, audiomaterijal i tekstualni materijal, te mogući završni komentar voditelja emisije.

Za potrebe analize konstruirana je analitička matrica čije su klasifikacijske kategorije pokušale obuhvatiti navedene kriterije informacijske vrijednosti vijesti kao i Beckova razmatranja o suodnosu modernog društva i rizika. Ukupno smo definirali 20 takvih kategorija, a kako smo ih točno definirali, prezentirano je Tablicom 1. u nastavku rada. Osim spomenutih 20 kategorija analitička matrica sadržavala je i kategoriju kojom smo analizirali ističe li sadržaj priloga ili smanjuje opasnost od analizirane rizične pojave.

Analizu je proveo autor ovoga rada. Kako bi se utvrdila pouzdanost analize 20 slučajno izabranih priloga (26,3% ukupnog broja priloga), analizirao ih je i drugi analitičar. Podudarnost analitičara ispitana je Cohen Kappa koeficijentom koji je iznosio 0.64 što upućuje na znatnu podudarnost u određivanju kategorija.

Rezultati i rasprava

Epidemije i pandemije gripe predstavljaju velike prirodne katastrofe koje po svojim katastrofičnim posljedicama znatno premašuju druge prirodne katastrofe (npr. posljedice potresa, erupcija vulkana, poplava i sl.). Da bi se dobio uvid u smrtonosni potencijal gripe, dovoljno je reći da svake godine od „obične“ sezonske gripe u svijetu umre između 300.000 i 500.000 ljudi (Kamps, 2006), što je, primjerice,

daleko veći broj u usporedbi s brojem poginulih u tragičnom tsunamiju koji je 2004. godine poharao obale više zemalja u jugoistočnoj Aziji.

Unatoč tomu, kako se uglavnom radi o redovitim godišnjim pojavama na koje su ljudi već navikli te kako epidemije ipak uzrokuju visoku smrtnost tijekom duljeg vremenskog razmaka, pozornost šire javnosti uglavnom nije jače usmjerena prema toj tako smrtonosnoj bolesti.

S druge strane, s vremena na vrijeme zaraza gripom iz epidemijskog razmjera prelazi u pandemiju, a time se pojavljuje opasnost od velikih katastrofa s tragičnim posljedicama za velik broj ljudi. Tako smo u dvadesetom stoljeću bili svjedoci triju velikih pandemija virusa gripe – 1918./19., 1957./58. i 1968./69. godine – poznatijim pod nazivima „španjolska gripa“, „azijska gripa“ i „hongkonška gripa“. Od triju spomenutih pandemija svakako je najtragičnija bila „španjolska gripa“ koja je prema nekim procjenama usmrtila oko 50 milijuna ljudi. U to doba na Zemlji je živjelo oko 1,860.000 stanovnika, a od „španjolske gripe“ oboljelo je oko 500 milijuna ljudi pa to znači da je umro svaki deseti od oboljelih, odnosno da je ta gripa usmrtila oko 3% svjetskoga pučanstva. Može se reći da od vremena „španjolske gripe“ – koja je uz srednjovjekovnu kugu (takozvanu „crnu smrt“) svakako najveća prirodna katastrofa u ljudskoj povijesti – postoji spoznaja i stalna bojazan od katastrofičnog potencijala koji posjeduje virus gripe. Ta spoznaja i svjedočanstvo o katastrofi koju gripa može uzrokovati plodno je tlo za stalan strah od ponavljanja sličnog scenarija, a time i za paniku među stanovništvom koja se pojavi kada virus gripe mutira u podtip blizak tipu virusa „španjolske gripe“. A upravo je takav bio virus koji je uzrokovao pandemiju svinjske gripe 2009. godine.

Pandemija svinjske gripe 2009. godine

Pod pandemijom *svinjske gripe* podrazumijeva se širenje zarazne bolesti uzrokovane virusom gripe tipa A, podtip H1N1 tijekom 2009. i 2010. godine. Prvi slučaj zaraze spomenutim virusom zabilježen je u meksičkom gradiću La Gloria u četverogodišnjeg dječaka koji se danas smatra tzv. „nultim bolesnikom“ svinjske gripe. Krajem ožujka 2009. bolest se pojavila i u Kaliforniji, a u Meksiku je 13. travnja od posljedica infekcije dišnih putova umrla jedna žena te se ona smatra prvom žrtvom svinjske gripe. Ubrzo dolazi do više tisuća novih slučajeva zaraze u Meksiku i u jugozapadnom dijelu SAD-a pa 24. travnja Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) izdaje upozorenje kojim se za područje Meksika i Sjedinjenih Američkih Država i službeno potvrđuje pojava epidemije virusom gripe tipa A, podtip H1N1 koji dotad nije bio pronađen ni u ljudi ni u svinja niti u bilo kojem drugom organizmu. Već su 27. travnja potvrđeni prvi slučajevi zaraze u Europi,

točnije u Španjolskoj i Škotskoj, a istoga dana Svjetska zdravstvena organizacija izdaje priopćenje kojim upozorava na činjenicu da izvor zaraze više nije moguće ograničiti na jedno područje te podiže pandemijski stupanj pripravnosti s treće razine na četvrtu. Dana 28. travnja potvrđeni su slučajevi u Izraelu, Kostariki te čak 11 slučajeva zaraze na Novom Zelandu. Zatim je 29. travnja zaraza potvrđena i u Peruu, Njemačkoj, Švicarskoj i Austriji i tog je dana Svjetska zdravstvena organizacija podignula pandemijski stupanj pripravnosti s četvrte razine na petu. Istoga dana SZO izdaje priopćenje kojim tvrdi da se bolest proširila do te mjere da je postalo prekasno za opće suzbijanje gripe, nego da se u budućnosti države moraju uglavnom usredotočiti na smanjenje posljedica zaraze, a ne na pokušaje njezina sprječavanja na svojem teritoriju.

U skladu s naputcima i Hrvatska, preciznije Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 28. travnja „stavlja na snagu“ preporuke o putovanjima i postupcima s osobama koje dolaze iz zemalja zahvaćenih epidemijom. Unatoč svim preventivnim mjerama, bolest se nastavila ubrzano širiti tako da je Svjetska zdravstvena organizacija 11. lipnja 2009. i službeno proglasila pandemiju nove gripe tipa A ili javnosti poznatiju pod imenom svinjska gripa. To je bio prvi slučaj nakon čak 41 godine da je SZO službeno proglasio stanje pandemije za neku bolest. Na dan proglašenja pandemije, prema podacima SZO-a u svijetu su bile zaražene 28.774 osobe, a od toga broja 144 umrlo je od posljedica uzrokovanih virusom svinjske gripe. Zaraza se nastavila širiti tako da je do 1. srpnja 2009. zabilježen 77.201 službeni slučaj zaraze, a 3. srpnja već 89.921 – to jest broj zaraženih porastao je u samo dva dana za više od 12.000 osoba. Od tih gotovo 90.000 službeno zabilježenih bolesnika umrla su 382. U skladu s tim, Svjetska je zdravstvena organizacija 17. srpnja informirala javnost da ona službeno prestaje pratiti (brojiti) pojedinačne slučajeve bolesti i da će ubuduće pratiti i izvještavati javnost jedino o prijenosima zaraze u dotad još nezaražene regije.

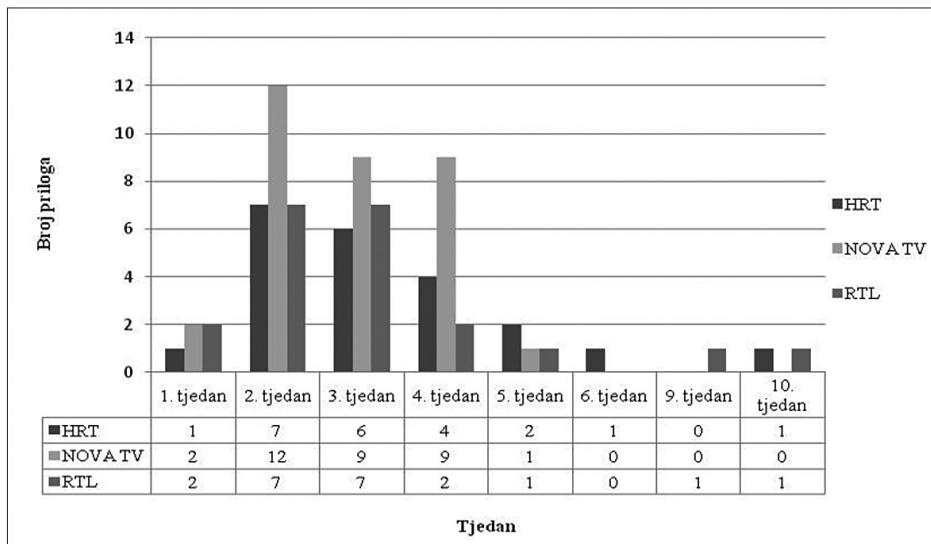
Kao i u ostatku svijeta, bolest se širila i Hrvatskom tako da su do 10. rujna 2009. prijavljena 183 potvrđena slučaja gripe i još 372 nepotvrđena slučaja (www.hzjz.hr, preuzeto: 28. 1. 2014.). Svi su bolesnici imali relativno blage simptome, a oko 80 posto njih zarazili su se u inozemstvu, a ne u Hrvatskoj. Krajem kolovoza Služba za epidemiologiju zaraznih bolesti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo odlučila je prijeći na novu strategiju suzbijanja i sprječavanja nove H1N1 gripe, što je 31. kolovoza prihvatio i Stožer Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske za pandemijsku gripu. Nova strategija uključivala je niz naputaka o ponašanju bolesnika u slučaju sumnje u zarazu te u slučajevima kada do zaraze dođe, a hrvatske zdravstvene službe počele su s aktivnim pripremanjima za „borbu“ protiv nove vrste gripe. Ipak, u tom razdoblju prema podacima SZO-a širenje

zaraze novim virusom gripe bilo je u padu, ali novi se veliki val očekivao početkom uobičajene *sezonske gripe* (www.hzjz.hr, preuzeto: 28. 1. 2014.) – dakle početkom studenoga, to jest u razdoblju koje ćemo i mi obuhvatiti našom analizom.

Televizijsko izvještavanje o gripi u razdoblju od 1. studenog 2009. do 1. ožujka 2010.

Kako bi se odmah dobio uvid u intenzitet i tijek televizijskog izvještavanja o bolesti, grafički ćemo prezentirati učestalost emitiranja priloga prema tjednima i televizijskim kućama.

Grafikon 1 Broj emitiranih priloga o gripi prema tjednima i televizijskim kućama
Graph 1 No of released flue reports by weeks and TV stations

HRT i RTL emitirali nešto manji broj priloga – HRT 22, a RTL 21 prilog. Od ukupnog broja emitiranih priloga virus gripe u njih 70 bio je glavni sadržaj, dok je u šest bio sporedan sadržaj priloga.

Duljina trajanja prosječnog priloga o gripi na Novoj TV bila je 2 minute i 37 sekundi, na HRT-u 2 minute i 1 sekundu, a na RTL-u 2 minute i 11 sekundi. U skladu s učestalošću emitiranja i duljinom trajanja priloga, Nova TV je prilozima o gripi od 1. studenog 2009. do 1. ožujka 2010. posvetila ukupno 103 minute i 22 sekunde, HRT 44 minute i 29 sekundi, a RTL 46 minuta i 3 sekunde. Ipak, treba upozoriti da grafikon 1. ne pokazuje jasno kontinuitet emitiranja priloga o gripi u progra-

mu informativnih emisija određene televizijske kuće, nego samo trend učestalosti emitiranja priloga u analitički određenom tjednu. Drugim riječima, zabilježene su i situacije u kojima je televizijska kuća unutar iste emisije emitirala i više priloga o gripi kao i situacije kada televizijska kuća u informativnoj emisiji o tome nije emitirala niti jedan prilog. Na primjer Nova TV 10. studenog emitirala je čak tri priloga o virusu gripe u sklopu iste emisije (prilozi su zajedno trajali čak 19 minuta i 47 sekundi). Prema tome ako grafikon prikazuje da je u jednom tjednu određena televizijska kuća emitirala sedam priloga o gripi, to ne znači da su prilozi emitirani svaki dan, nego je u krajnjem slučaju svih sedam priloga moglo biti emitirano u istoj emisiji, a u preostalim šest dana gripa možda uopće nije spomenuta. Ipak, za potrebe ovoga rada puno je važnije reći na koji se način izvještavalo o bolesti.

Obrasci medijskog izvještavanja o gripi

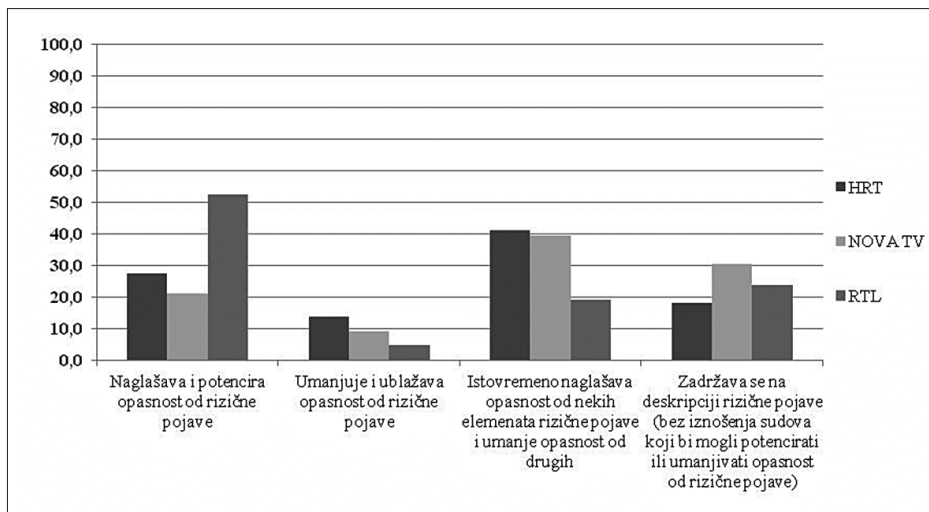
Krenut ćemo od najopćenitije razine i pokazati jesu li televizijske kuće svojim priložima isticale („uvećavale“) opasnost, jesu li je pokušavale umanjiti, jesu li opasnost istodobno umanjivale i uvećavale, ili su se zadržavale na deskripciji stanja bez davanja ocjena o posljedicama do kojih rizik može dovesti. Isticanjem opasnosti smatrali smo sve situacije u kojima je sadržaj priloga bio usmjeren prema isticanju štetnih posljedica od rizične pojave. Suprotno naglašavanju, pod umanjivanjem opasnosti smatrali smo sve situacije u kojima su medijski djelatnici o riziku izvještavali na način da su eksplicitno ublažavali ili negirali eventualne štete do kojih rizična pojava može dovesti. Deskriptivnim načinom izvještavanja smatrali smo sve situacije u kojima su se medijski djelatnici zadržavali samo na opisu situacije bez izražavanja ikakvih mišljenja koja bi mogla uvećavati ili umanjivati štete od rizika.

Uzimajući u obzir sve televizijske kuće zajedno, treba reći da se u 24 priloga, odnosno u 31% ukupnog broja emitiranih, isticala ili potencirala opasnost od rizične pojave. U njih 26, odnosno 34%, opasnost se istodobno naglašavala i umanjivala, a u samo sedam njih umanjivala se opasnost od zdravstvenog rizika koji je prijetio građanima. Treba reći da pod pojmom „umanjivanja“ ne smatramo da je prilog ublažavao realnu opasnost, nego da je prilog pokazivao tendenciju „smirivanja situacije“ vezane uz epidemiju gripe. I, na kraju, u 19 priloga, ili u njih 25%, novinari su se zadržavali samo na deskripciji, to jest nisu iznosili sudove koji bi mogli bilo potencirati bilo ublažiti paniku među građanima.

Iz grafikona vidimo da je, proporcionalno broju emitiranih priloga, RTL najčešće emitirao priloge koji su naglašavali i potencirali opasnost od rizične pojave. Nasuprot RTL-u, HRT je uglavnom češće emitirao priloge kojima je umanjivao

Grafikon 2. Stavljanje naglaska na opasnosti od rizika unutar priloga prema televizijskim kućama

Graph 2 Emphasizing dangers deriving from risk in individual reports, by TV stations

i ublažavao opasnost (premda, svakako, treba istaknuti da je takvih priloga ukupno emitirano samo sedam unutar svih analiziranih emisija). Ipak, za razliku od RTL-a, i kod HRT-a i kod Nove TV prevladavali su prilozima u kojima se istodobno naglašavala opasnost od nekih elemenata rizične pojave, ali istodobno i umanjivale opasnosti od nekih drugih elemenata pojave. Takav su pristup HRT i Nova TV imale u otprilike 40% svojih priloga o gripi.

Zaključno možemo reći da su televizijske kuće ili naglašavale opasnost, ili su istodobno (u istom prilogu) umanjivale opasnost glede jednog problema, a uvećavale opasnost glede nekog drugog. Tako možemo reći da se na određen način u čak 50 priloga (65% od ukupnog broja emitiranih priloga) isticala ili potencirala opasnost koja prijete od virusa gripe. Nadalje, u otprilike 30% priloga televizijske su se kuće zadržavale na deskripciji pojave, bez davanja sudova kojima bi na bilo koji način mogle uvećati ili umanjiti strah gledatelja. I na kraju treba ponoviti da su nacionalne televizijske kuće u samo sedam priloga o gripi izvještavale na način koji bi u građana mogao stvoriti osjećaj sigurnosti i racionalnog odnosa spram prisutnog rizika.

Kakva je zapravo bila struktura emitiranih priloga, u kojoj je mjeri sadržaj priloga usklađen s medijskom logikom izbora vijesti kako su je apstrahirali Galtung i Ruge (1965) i u kojoj se mjeri u njemu reflektirao odnos modernog društva prema rizicima, prikazat ćemo sljedećom tablicom.

Tablica 1. Obrasci medijske prezentacije rizika
Table 1 Patterns of media presentations of risk

Obrazac medijske prezentacije rizika	f – ukupan broj priloga s tom kategorijom	
	% - udio priloga s tom kategorijom unutar ukupnog broja priloga	
Naglašavanje katastrofičnog potencijala, smrtnosti i velikih šteta od rizične pojave	f	36
	%	47,4
Nuđenje rješenja od strane političara koji su izravno vezani uz društveno područje koje rizična pojava obuhvaća – npr. ministar zdravstva	f	32
	%	42,1
Isticanje osjećaja nametnutosti i bespomoćnosti s obzirom na rizičnu pojavu	f	27
	%	35,5
Naglašavanje nametnutosti rizika od strane dominantnih društvenih skupina	f	19
	%	25,0
Naglašavanje opasnosti i šteta za zdravlje i život građana (izravno gledatelja)	f	19
	%	25,0
Mistifikacija rizične pojave (kompliciranje i stvaranje pomutnje oko rizične pojave)	f	17
	%	22,4
Naglašavanje teritorijalne blizine događaja ili pojave	f	17
	%	22,4
Naglašavanje kulturne blizine događaja ili pojave (događaji u kulturno bliskim društvima)	f	16
	%	21,1
Naglašavanje drugih negativnih elemenata događaja ili pojave (nemar, prijevara, kriminal itd.)	f	16
	%	21,1
Izjednačavanje eksperta i laika u pravu na definiranje rizične pojave	f	15
	%	19,7
Naglašavanje štetnih posljedica koje rizik može izazvati u budućnosti	f	12
	%	15,8
Nevažnost teritorijalnih okvira za opasnost od rizične pojave	f	12
	%	15,8
Osjećaj gubitka kontrole nad rizičnom pojavom	f	12
	%	15,8

Ukalupljenost rizične pojave u druge rizične pojave (jedan rizik sa sobom povlači druge rizike)	f	11
	%	14,5
Simplifikacija rizične pojave (pojednostavljeno objašnjavanje same pojave i njezinih posljedica)	f	10
	%	13,2
Izražavanje sumnje u istinitost u tvrdnji znanstvenika i eksperata	f	9
	%	11,8
Naglašavanje panike među stanovništvom	f	9
	%	11,8
Traženje krivca zbog postojanja same rizične pojave ili njezinih štetnih posljedica	f	7
	%	9,2
Isticanje poznatih osoba	f	6
	%	7,9
Naglašavanje političke odgovornosti i kritiziranje zbog štetnih posljedica rizične pojave	f	5
	%	6,6
Ukupno priloga	f	76
	%	100

Vidimo da su tri dimenzije prevladavale u analiziranom sadržaju. Redom su to bile sljedeće kategorije: naglašavanje katastrofičnog potencijala, tj. smrtnosti i velikih šteta od rizične pojave (čak 47% priloga naglašavalo je ovu dimenziju); nudenje rješenja od strane političara koji su izravno vezani uz društveno područje koje rizična pojava obuhvaća (42% priloga je naglašavalo i ovu dimenziju); te osjećaj nametnutosti i bespomoćnosti s obzirom na rizičnu pojavu (u 35,5% od ukupnoga broja priloga naglašavala se ova kategorija).

Naglašavanje smrtnosti, koja je u svojoj biti konačna mjera opasnosti od nekog rizika za pojedinca, pa onda i opće katastrofe koja je konačna mjera opasnosti od nekog rizika za društvo, sve to su sastavnice strukture modernog društva koje Beck (2001) često, osim pojmom društvo rizika, definira i kao društvo katastrofe ili društvo u kojem postoji prijetnja da izvanredno stanje postane normalno stanje (Beck, 2001: 114). Današnji svijet objektivno je izložen takvim rizicima koji su u stanju izazvati katastrofu koja bi mogla u svojoj konačnici ugroziti i sam opstanak čovjeka na planetu. Ta svjesnost o mogućoj katastrofi ili, preciznije govoreći, vjerovanje u sveprisutnu mogućnost katastrofe širih razmjera, pojedince neizbježno dovodi do stanja, tvrdi Beck (2001), „stalne budnosti“ i stanja prijetnje da izvanredno stanje postane normalno stanje. U takvoj „kulturnoj klimi“ ne treba nikoga čuditi da su mediji, izvještavajući o virusu gripe, koji kao svaka druga zarazna bolest uvijek plaši najšire

mase (a koji je u prošlosti već i pokazao svoj razorni potencijal, npr. „španjolska gripa“) naglašavali upravo dimenziju katastrofičnog potencijala, smrtnosti i velikih šteta od rizične pojave. Drugim riječima, u tom današnjem stalnom strahu od neke svjetske katastrofe (nuklearnog rata, udara meteora, pandemija smrtonosnih zaraznih bolesti, velikih ekonomskih kriza itd.), ovakav virus bio je i više nego efikasan okidač da široke mase ljudi pomisle kako je katastrofa, evo, „napokon“ došla.

U društvu rizika, popratna pojava prihvaćenosti bilo kojeg rizika jest i njegova politizacija. Beck to lijepo definira riječima da „tamo gdje su rizici modernizacije jednom priznati – a za to je potrebno mnogo, ne samo znanje o njima, nego i kolektivno znanje o njima, vjerovanje u njih i političko osvjetljivanje popratnih lanaca i posljedica – tamo rizici razvijaju jednu nevjerovatnu političku dinamiku“ (Beck, 2001: 112). U skladu s tim, ne treba nas čuditi da je naša analitička kategorija „Nuđenje rješenja od strane političara koji su izravno vezani uz društveno područje koje rizična pojava obuhvaća“ druga najzastupljenija dimenzija društva rizika u analiziranom sadržaju (f=32). U čak 32 priloga od 76 ukupno emitiranih zapazili smo situacije u kojima su politički akteri nudili raznorazna rješenja za smanjenje ili potpuno uklanjanje analiziranog rizika. Naravno, ne treba zaboraviti da javnost očekuje od političara i aktera koji „upravljaju“ društvenim područjem koje rizična pojava obuhvaća da ponude rješenja. Na neki način taj je dio potencijalno problematičan u kontekstu kada se namjerno kreira krizni scenarij kako bi se isprovocirala potreba za nuđenjem rješenja. Odnosno predimenzioniranje pandemijske dimenzije zarazne bolesti kako bi se opravdala potreba za kupnjom (nepotrebno) velikog broja cjepiva.

Sljedeća kategorija po učestalosti emitiranja bila je kategorija „Osjećaj nametnutosti i bespomoćnosti s obzirom na rizičnu pojavu“. Tu kategoriju možemo sagledati analizom kulturno-strukturnog spleta suvremenog društva rizika u kojem dolazi do antagonizama i konflikata između onih koji su pogođeni rizicima i onih koji od njih na neki način profitiraju ili su radi boljeg društveno-ekonomskog statusa više zaštićeni od rizika. Općenito govoreći, oni koji konzumiraju rizike često osjećaju da su im oni nametnuti zbog interesa pojedinih društvenih skupina. Moguće je pretpostaviti da je taj osjećaj nametnutosti veći u tranzicijskim društvima, kao što je i hrvatsko, u kojima je temeljno povjerenje, *basic trust*, u sam društveni sustav i političke strukture slabije nego što je u društvima „razvijene demokracije“ pa je u skladu s tim i sam osjećaj nametnutosti rizične pojave veći, odnosno osjećaj zaštićenosti i osnaženosti manji. To je naravno jedno u nizu tumačenja ove kategorije.

Kako je koncept rizičnosti uglavnom povezan s mogućim događajima u budućnosti, svakako valja istaknuti i često naglašavanje štetnih posljedica koje rizik može izaz-

vati u budućnosti. Beck tvrdi da su rizici po svojoj prirodi povezani s predviđanjima, s uništavanjima koja se još nisu dogodila, ali koja prijete da se dogode, stoga prava društvena opasnost leži u opasnostima projiciranim na budućnost (Beck, 2001: 50). To znači da se centar svijesti o riziku ne nalazi u sadašnjosti, nego u budućnosti. Kako možemo vidjeti, takva je situacija bila česta i u našem slučaju. Premda su medijski djelatnici uglavnom izvještavali o trenutačnim događajima i pojavama, često se (u otprilike 15% priloga) naglasak stavljao na „ono što može biti“. Objektivno govoreći, velikog obola samoj pojavnosti bolesti i smrtnosti nije bilo niti u jednom trenutku trajanja pandemije, ali se uvelike stvarao dojam da postoji vrlo velika mogućnost da će uskoro doći do velike zaraze i mogućeg velikog pomora.

Zanimljivo je i da se kroz sadržaj priloga može prepoznati i trend individualizacije društva koji vrlo često ističu teoretičari društva rizika. Individualizacija se u jednoj mjeri odnosi na individualnu odgovornost pojedinaca (odgovornost prema sebi) u vlastitim životnim izborima (Giddens, 2005), ali i na društvenu odgovornost pojedinca (odgovornost prema društvu) s obzirom na manifestacije određenog rizičnog događaja ili, preciznije govoreći, akcidenta (Beck, 2001).

Čaldarović i Rogić (1997: 44-46) apstrahirali su niz značajki o kojima ovisi percepcija i zauzimanje stajališta o riziku – primjerice: povezuje li se rizik s mogućim smrtnim ishodom ili s lakšim ozljedama; je li riječ o ljudskim, a ne o prirodnim (ili tehnološkim) uzrocima rizika; kakav je katastrofičan potencijal rizika; doživljava li se rizik kao nametnut; postoji li osjećaj nedostatka osobne kontrole nad razvojem događaja; i druge značajke. Ono što je za nas važno jest podatak da su i medijski djelatnici, kako se vidi iz tablice 1, isticali uglavnom one elemente koji su i inače važni u percipiranju rizika. Taj fenomen medijskog naglašavanja onih dimenzija rizika koje, empirijski potvrđeno, imaju veći učinak na to kako će ih percipirati šira javnost samo upozorava na činjenicu da su i medijski djelatnici uokvireni kulturom društva rizika u kojemu žive. Zbog takvog medijskog isticanja upravo onih dimenzija rizika koje i inače znatnije utječu na percepciju i definiciju rizika od strane pojedinaca ili grupa, možemo zaključiti da su elementi koji utječu na percipiranje rizika u „svakodnevnom životu“ zasigurno postojani i u medijskom izvještavanju o rizičnoj pojavi. Drugim riječima, ako određeni rizik ima više elemenata koji su važni za percepciju rizika, medijski će ga djelatnici prije smatrati zanimljivim za objavljivanje. Zato, da bi neki rizik dobio informacijsku vrijednost i svoj prostor u medijskoj areni, medijski djelatnici pri izvještavanju o njemu trebaju istaknuti iste one dimenzije koje i inače utječu da se neki događaj ili pojava definiraju rizičnom. Kako smo već istaknuli, mediji imaju i vlastitu logiku izvještavanja, a iz tablice 1 je vidljivo da se mnogi elementi koje su apstrahirali Galtung i Ruge (1965) i koji daju

medijsku vrijednost informacijama mogu prepoznati i u izvještavanju o rizičnim situacijama.

Tako su u našem primjeru novinari televizijskih kuća u većem broju priloga naglašavali: katastrofičan potencijal, smrtnost i velike štete od rizične pojave (element negativnosti); teritorijalnu blizinu događaja ili pojave (element teritorijalne relevantnosti); nametnutosti rizika od strane dominantnih društvenih skupina (element konflikta); isticanje drugih negativnih elemenata događaja ili pojave (nemar, prijevara, kriminal itd.); simplificirali rizične pojave (pojednostavljeno objašnjavanje same pojave i njezinih posljedica); isticali opasnosti i štetu za zdravlje i život građana – izravno gledatelja, i to često kroz „priče iz života pojedinaca“ (element personalizacije); tražili krivca zbog postojanja same rizične pojave ili njezinih štetnih posljedica (element moralne osude); ukalupljivali rizične pojave u druge (rizične) pojave (element kontekstualizacije); i, za kraj, isticali poznate osobe (naglašavanje elitnih osoba ili nacija).

Dobiveni podaci pokazuju da su se medijski djelatnici televizijskih kuća s nacionalnom koncesijom u svojim središnjim informativnim emisijama i pri izvještavanju o jednom potencijalno vrlo opasnom riziku uglavnom držali standardnih obrazaca medijskog izvještavanja. Navedeni obrasci medijskog izvještavanja uglavnom teže zanimljivosti i privlačenju publike, te bi se moglo reći da se kod ozbiljnih i opasnih tema koje mogu imati utjecaja na život pa i opstanak, ne napušta trivijalizacija i zabavizacija, što vodi do olakog shvaćanja takvih važnih društvenih problema.

I dok kod nekih drugih tema to možda i nije preveliki problem, u slučaju izvještavanja o riziku takva situacija svakako može prouzročiti različite socijalne i materijalne štete – što je i bio slučaj u analiziranom primjeru.

Zaključak

Referirajući se na Heppa, rekli smo da *medijalizaciju* treba sagledavati kao dvostrani proces u kojemu mediji postoje kao zasebna institucija koja ima kontrolu nad vitalnim resursima za društvo – nad informacijama, a istodobno su integrirani u svakodnevicu drugih institucija, kulture i društva. Iz rezultata naše analize možemo s velikom sigurnošću zaključiti da se kultura modernog društva, u dimenziji vezanoj uz rizične pojave (koju je iznimno dobro definirao Beck u svojim radovima), precizno može uočiti u medijskom izvještavanju o jednoj rizičnoj pojavi. Takav podatak osnažuje tvrdnju da mediji svakako reflektiraju kulturu i strukture društva u kojemu djeluju. Ipak, putem ovakve analize ne možemo reći u kojoj mjeri medijsko izvještavanje ima učinak u definiciji određenog fenomena te općenito u konstrukciji društvene zbilje. Bez obzira na činjenicu da su u analiziranom slučaju mediji uglavnom bili jedini iz-

vor preko kojega su se građani informirali o svinjskoj gripi, i da je među građanima zavladao, kako je vrijeme pokazalo, potpuno nepotrebna panika, ipak ne možemo u potpunosti tvrditi da je takvo medijsko izvještavanje bilo glavna determinanta u konstrukciji analiziranog zdravstvenog rizika. Međutim, istraživanje je pokazalo postojanje određenog sklada ili slaganja između šire kulture, medijskog izvještavanja i reakcije građana pa držimo da pretpostavka o vrlo jakom medijskom utjecaju na socijalnu konstrukciju rizika svakako ima vrlo snažne temelje.

Osim što danas živimo u kulturi stalne nesigurnosti od raznih rizika (ili kako bi Beck rekao u *stanju stalne budnosti*), analiza je pokazala da mediji uglavnom ne pridonose da se takva situacija ublaži. Štoviše, u analiziranom primjeru mediji su naglašavali upravo one elemente koje su Galtung i Ruge izdvojili kao središnje odrednice koje nekoj vijesti daju informacijsku težinu – negativnost, teritorijalna relevantnost, konflikt, personalizaciju. Problem je u tome što je informacijska težina često povezana s elementima senzacionalizma, što u situaciji kada se izvještava o riziku nikako ne može biti dobro. I zaključno, ako takvo izvještavanje izjednačimo sa standardnom medijskom logikom izbora i prezentacije informacija, tada na temelju analiziranih primjera možemo zaključiti kako je proces medijatzacije zahvatio i fenomen rizika – što može činiti velike probleme u procesu komunikacije rizika i u prevenciji različitih šteta koje oni mogu uzrokovati.

LITERATURA

- Beck, U. (2001), *Rizično društvo. U susret novoj moderni*, Beograd: Filip Višnjić
- Berger, P. i Luckmann, T. (1992), *Socijalna konstrukcija zbilje: rasprava o sociologiji znanja*, Zagreb: Naprijed
- Bilić, P. (2012), „Hrvatski medijski sustav između refleksivne modernizacije i medijatzacije: socijetalna i institucionalna razina“, *Društvena istraživanja*, (21)4: 821-842
- Briggs, A. i Burke, P. (2010). *Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet*. Polity Press
- Couldry, N.(2008), „Mediatization or mediation? Alternative understandings of the emergent space of digital storytelling“ *New Media Society*, 10; 373-391
- Čaldarović, O., Rogić, I. Subašić, D., (1997), *Kako živjeti s tehničkim rizikom*, Zagreb: APO – Agencija za posebni otpad
- Čaldarović, O. (1995), *Socijalna teorija i hazardni život: rizici i suvremeno društvo*, Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo
- Čaldarović, O.(2005), „Sociološki aspekti informiranja kao pretpostavka efikasnog suprotstavljanja opasnostima“, *Socijalna ekologija*, (14)4: 353 – 376

- Hepp, A. (2012), *Cultures of Mediatization*, Cambridge: Polity Press
- Hjarvard, S. (2008), „The mediatization of society: A theory of the media as agents of social and cultural change“, *NordicomReview*, 29(2), 105–134
- Galtung, J. i Ruge, M.H. (1965) „The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers“, *Journal of Peace Research*, 2: 64-90
- Giddens, A. (2005), *Odbjegli svijet*, Zagreb: Klub studenata sociologije Diskrepancija
- Kamps S. i Reyes-Terán, G. (2006), „Influenca“, u: Kamps i sur. (2006), *Knjiga o gripi*, http://www.gripa.hr/images/documents/knjiga_o_gripi.pdf : 2 – 46
- Kunczik M. i Zipfel A. (2006), *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*, Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert
- Luhmann, N. (2000), *Reality of Mass Media*, Cambridge: Polity Press; Stanford, CA: Stanford University Press.
- Livingstone, S. (2009), „On the mediation of everything: ICA presidential address 2008“ *Journal of Communication*, 59(1), 1–18
- Rhomberg, M. (2010), „Risk perceptions and public debates on climate change: a conceptualisation based on the theory of a functionally-differentiated society“, *MedieKultur*, 49: 55-67
- Schillmeier, M. (2008), „Risk as mediation - societal change, self-endangerment and self-education“, www.beyondcurrenthorizons.org.uk/wpcontent/uploads/ch3_final_schillmeier_risk_20081218.pdf: 1-18
- Schulz, W. (2004), „Reconsidering Mediatization as an Analytical Concept“, *European Journal of Communication* 19(1): 87–101
- Strömbäck, J. (2008), „Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics“ *The Harvard International Journal of Press Politics*, (13)3: 228-246

Internetski izvori:

- <http://www.hzjz.hr/epidemiologija/gripa.htm> (preuzeto: 28. 1. 2014.)
- http://en.wikipedia.org/wiki/1918_flu_pandemic (preuzeto: 28. 1. 2014.)
- http://www.who.int/influenza/WHO_CDS_2005_29/en (preuzeto: 28. 1. 2014.)
- <http://mediatization.ku.dk/about/> (preuzeto: 21.1.2014.)

Risk Mediatization – Case Study Of Flue Pandemics Television Reporting

Ivan Balabanić
Vanesa Benković

SUMMARY

This work starts with an assumption that mass media present a factor impacting the culture and the society, being at the same time a product of that same culture and society.

In that sense, a media presentation of health risk is analyzed, using television reporting content analysis of swine flue pandemics. The analysis runs questions on impact of cultural and societal context toward media reporting on risk, as well as vice versa reversible impact on such reporting toward the culture and the society.

Media reporting patterns are observed via mediatization theory assuming that mass media reporting logics has spread throughout all of the societal structures, as well as assuming that institutions have adapted their own actions according to this logics to great extent. Is this media logic, having elements of sensationalism in great amount, valid in situations when media report on risk situations, that is our paper's question.

The results of this analysis have confirmed that media, even when reporting about situations of risk, follow the same reporting logics as well as while reporting other, less dangerous phenomena. Our analysis cannot answer the question, in which extent do media contribute to construction of each risk and spread the culture that is more and more defined with hazard and insecurity, but our results have confirmed that media content greatly reflects value patterns and models of societal structure, which Beck defined as „risk society“.

Key words: risk, mediatization, swine flu, content analysis, society of risk